

Проект!

Мотиви

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Наказателния Кодекс

Причините, които налагат приемането на предложения проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ЗИД на НК), са продиктувани от спешната необходимост да се отговори на критиките на ЕС за пълно транспониране в националното законодателство на определени разпоредби от *Директива 2011/93/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета.*

Също така във връзка с препоръка на Комитета Ланзароте, който е съвещателен орган към Съвета на Европа по въпросите на сексуалната експлоатация и злоупотреба с деца, се предлага допълнение на разпоредбата на чл. 155б, ал. 3 НК, като нормата се допълва с препращане не само към ал. 1, а и към създадената нова ал. 2 на чл. 155б НК, обн., ДВ, бр. 53 от 2022 г.

Предлага се законодателна промяна за отстраняване на техническа грешка във връзка с приетите изменения в разпоредбите на чл. 172а, ал. 7 и чл. 172б, ал. 3 НК, обнародвани в ДВ, бр. 67 от 2023 г. и в чл. 320, ал. 3 НК във връзка с измененията обнародвани в ДВ, бр. 84 от 2023 г., където е допусната техническа грешка, като при отмяната на ал. 2 в действащата ал. 3 не е предвидено наказание за престъплението.

Предлага се промяна и в разпоредбите на чл. 212б, ал. 1, т. 3 НК и чл. 343а, ал. 1, б. „в“ и б. „г“, които препращат към чл. 343, ал. 2 НК, поради установено неправилно преномериране в текстовете направено със ЗИД на НК, обн., ДВ, бр. 92 от 2002 г.

Със законопроекта се предлагат и промени, с които се цели създаване на по-добра наказателноправна защита във връзка с Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ, L 309/1 от 24 ноември 2009 г.) срещу деяния, свързани с осъществяването на производство и предлагане на пазара на продукти за растителна защита (ПЗР), които не са разрешени в страната, както и пренасянето им през границата на Република България.

В заключителните разпоредби на законопроекта с § 17 се предлага изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) във връзка с образуваната от Европейската комисия процедура за нарушение № 2016/0023, която е на етап мотивирано становище, който е последният етап преди сезиране на Съда на ЕС. Процедура за нарушение № 2016/0023 е образуваната поради непълно транспониране на чл. 5, пар. 3; чл. 20, б. „б“ ; чл. 23, пар. 2, б. „а“, „б“ и „в“ от *Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (Директивата).*

• **Първата група предложения, в предвидени в § 1 – 10 и 18,** са изготвени във връзка с образуваната от Европейската комисия (ЕК) процедура за нарушение №

2019/2136, за което на 25 юли 2019 г. българската държава е информирана с официално писмо (INFR(2019)2136), а също така и с Официално уведомително писмо № С (2023)502 final от 15.02.2023 г. на Генералния секретариат на ЕК. Процедурата е образувана за неправилно транспониране от Република България в националното законодателство на определени разпоредби от Директива 2011/93/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца (Директивата). Република България не е изпълнила задълженията си по чл. 3, § 5, подточка ii), член 9, буква ж), член 12, § 1 и § 2 и чл. 15, § 2 от Директивата.

Също така и с препоръка на Комитета Ланзароте във връзка с направен анализ на приетите през 2022 г. изменения и допълнения в относимите разпоредби на НК (обн., ДВ, бр. 53 от 2022 г.), като е установено, че при създаването на разпоредбата на чл. 155б, ал. 3 НК, същата е следвало да включва препращане не само към ал. 1, а и към създадената нова ал. 2 на чл. 155б НК, което не е било направено от законодателя. Така ще се осигури прилагането на по-тежко наказуемия квалифициран състав на чл. 155б, ал. 3 НК и по отношение на лица, извършили престъпление по чл. 155б, ал. 2 НК, предвиждаща склоняване на малолетни лица да участват в сексуални действия, а не само по ал. 1 в случаите на склоняване на малолетни лица да наблюдават аналогични действия.

Предложените изменения по процедура за нарушение № 2019/2136 са във връзка с констатирано от представителите на Европейската комисия (ЕК), частично неправилно въвеждане на изискванията на Директива 2011/93/ЕС. Както се посочва в писмо № С (2023)502 final от 15.02.2023 г. съгласно българската система наказателното преследване за престъпленията, наказуеми с лишаване от свобода за срок, по-дълъг от 3 години, но по-кратък от 10 години, i) се изключва по давност, ако не бъде започнато в продължение на 10 години, и ii) се изключва по давност, дори ако наказателното преследване е започнато, след 15 години от извършването на престъплението. Такъв е случаят с повечето престъпления, транспониращи членове 3—7 от директивата. Едно от тези престъпления (полово сношение с непълнолетно лице, което се занимава с проституция) се наказва с лишаване от свобода до 3 години. В този случай съгласно българската система наказателното преследване за престъплението ще бъде i) изключено, ако не бъде започнато в продължение на 5 години, и ii) изключено по давност, дори ако наказателното преследване е започнато, след 7 години и половина от извършването на престъплението.

Ако възможността за налагане на наказание за престъпление бъде изключена по давност след 15 години, особено младите жертви на престъпления, свързани със сексуално насилие и сексуална експлоатация на деца, може да не са в състояние да потърсят наказателно преследване след навършване на 18-годишна възраст или да имат само много кратък срок, за да го направят. По подобен начин непълнолетните жертви на престъплението, предвидено в член 154а от българския Наказателен кодекс, в много случаи ще разполагат със силно ограничен срок, за да търсят наказателно преследване след навършване на пълнолетие. Такъв кратък срок, при който не се предвижда отчитане на тежестта на въпросното престъпление, не се счита за пропорционален и съответстващ на изискването да се предвиди *„достатъчен срок след навършване на пълнолетие от страна на жертвата, като този срок е съобразен с тежестта на въпросното престъпление“*. Като за много от престъпленията, изброени в директивата, страната не е гарантирала, че тяхното наказателно преследване е възможно за достатъчен и пропорционален срок след навършване на пълнолетие от страна на жертвата, България не е изпълнила задълженията си по член 15, параграф 2 от директивата.

В тази връзка с § 1 се предлага допълнение на чл. 80 НК, като се създава ал. 4, предвиждаща давността за преследване за престъпления свързани със сексуално насилие или сексуална експлоатация на деца или трафик на деца, в случаите когато наказателното преследване не е било започнато, същото да започва с навършване на 18-годишна възраст на малолетното или непълнолетното лице.

На следващо място се предлага промяна на предвидените максимални наказания за сексуални престъпления и злоупотреба с деца, както и създаването на състав на

престъпление в случаи, на някои сексуални посегателства спрямо деца, когато е била използвана принуда, сила или заплашване за склоняване за сексуални цели на дете, което не е навършило възрастта за изразяване на съгласие за сексуални действия, и когато детето е навършило тази възраст.

Равнището на максималните наказания в националното ни законодателство за злоупотреба с деца под възрастта за изразяване на съгласие с използването на принуда - осем години, е по-ниско от изискваните съгласно Директивата десет години. При сексуалните престъпления с обект малолетни и непълнолетни лица има редица особености, като в повечето случаи едно по-възрастно пълнолетно или непълнолетно лице използва своята позиция, физическо или психическо превъзходство, незнанието, доверието или влиянието на жертвата, с основната цел да удовлетвори половото си желание. Несъответствието на НК с всички хипотези на чл. 3, параграф 5 от Директивата може да бъде преодоляно чрез завишаване на предвидения максимум на наказанието лишаване от свобода от осем на десет години, с цел постигане на съответствие с размера на посочените в Директивата наказания и предвиждане на съответен състав на престъпление. Това налага да се предвиди изменение и допълнение в чл. 149, ал. 2 и чл. 151 НК, като по този начин констатираните от ЕК несъответствия по процедура за нарушение № 2019/2136 ще бъдат преодоляни.

Предлага се и създаването нови квалифицирани състави на някои от престъпленията по раздел VIII „Разврат“ от глава II „Престъпления срещу личността“ от Особената част на НК, по-конкретно на престъпленията по чл. 151, 154а, 155а, 155б, 155в, 158а и чл. 159 НК, с оглед преодоляване липсата на наказателно правна защита на деца – жертви на сексуално насилие, независимо от техния пол, на които са нанесени значителни психологични вреди. По този начин се осигурява изпълнението на задължението по член 9, буква ж) от Директивата, като се гарантира, че нанасянето на значителни психологически вреди на жертвата, независимо от нейния пол, представлява квалифициращо обстоятелство по отношение на престъпленията, посочени в членове 3 - 7 от Директивата.

В отговор на констатацията на ЕК относно неправилно транспониране на чл. 12, § 1 и § 2 от Директивата са предложени допълнения с § 18 от заключителните разпоредби на законопроекта, като с допълнението в чл. 83а от Закона за административните нарушения и наказания се разширява кръгът на престъпленията с включване на нови състави от Особената част на НК, извършването на които би довело до ангажиране на отговорността на юридическите лица.

• С втората група предложения, предвидени в § 11 - 15, се предлага промяна в разпоредбите на чл. 172а, ал. 7 и чл. 172б, ал. 2 и 3 НК за отстраняване на техническа грешка във връзка с приетите изменения, обнародвани в ДВ, бр. 67 от 2023 г., и на чл. 320, ал. 3 НК във връзка с измененията обнародвани в ДВ, бр. 84 от 2023 г., където е допусната техническа грешка, като при отмяната на ал. 2 в действащата ал. 3 не е предвидено наказание за престъплението.

Необходимостта от изменение в разпоредбата на чл. 172б, ал. 2, където минималното наказание лишаване от свобода се предлага да бъде намалено от „пет“ на „две“ години, е съобразено с Решение на Съда на Европейския съюз от 19 октомври 2023 г. (дело С-655/21). Според тълкуването на Съда по дело С-655/21, предвидените в националното законодателство санкции не трябва да надхвърлят границите на необходимото за постигането на легитимно преследваните от закона цели. Компетентните органи имат задължението да се уверят, че тежестта на санкциите не надхвърля тежестта на съответното престъпление, тъй като в противен случай би бил нарушен принципът за пропорционалност. Поради тези причини Съдът отсъжда, че „чл. 49, пар. 3 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална законова разпоредба, която предвижда наказание лишаване от свобода с минимум от пет години в случай на

използване - повторно или със значителни вредни последици - на марка в търговската дейност без съгласието на притежателя на изключителното право.“

Също така се предлага изменение в чл. 212б, ал. 1, т. 3 НК и чл. 343а, ал. 1, б. „б“ и „в“, които препращат към чл. 343, ал. 2 НК, поради установено неправилно номериране в текстовете направено със ЗИД на НК, обн., ДВ, бр. 92 от 2002 г. Несъответствието е установено във връзка с направено проучване от Наказателната колегия на Върховния касационен съд.

С изменението на чл. 212б, ал. 1, т. 3 НК се отстранява допуснатото несъответствие в нормата на привилегирован състав да се предвижда по-тежко по размер наказание в сравнение с квалифицирания състав по чл. 212, ал. 4 НК, когато инкриминираното имущество било е върнато или заместено от извършителя на деянието. Привилегированият състав разкрива по-ниска степен на обществена опасност, поради проявени особени признаци, характеризиращи ги като такива, както е случаят с чл. 212б НК чрез връщане или заместване на предмета на престъплението. По този начин се стимулира възстановяването на причините от престъпното деяние вреди, като реализирайки тази предвидена законова възможност, подсъдимият получава по-благоприятно наказателноправно третиране.

Предложението за промяна в разпоредбите на чл. 343а, ал. 1, б. „в“ и „г“ НК, е свързано с това, че те препращат към чл. 343, ал. 2 НК, преди преномерирането ѝ като ал. 3 със ЗИД на НК, обн., ДВ, бр. 92 от 2002 г. Налице е разминаване между вложеният от законодателя смисъл в препращащата норма преди преномерирането ѝ, а именно по-благоприятно наказателноправно третиране на дееца, когато същият след деянието е направил всичко, зависещо от него за оказване помощ на пострадалия или на пострадалите. Сега действащият текст на чл. 343а, ал. 1, б. „в“ и „г“ НК препраща към чл. 343, ал. 2, която урежда прекратяване на наказателното производство в случаите, когато пострадалият е поискал това и са налице съответните законови предпоставки.

• **Третата група предложения, предвидени в § 16**, са изготвени с оглед по-добра наказателноправна защита срещу деяния, свързани с производството и предлагането на пазара на продукти за растителна защита (ПЗР), които не са разрешени в страната, както и пренасянето им през границата на страната (ПРЗ).

В Република България продуктите за растителна защита се пускат на пазара и употребяват след издаване на разрешение за пускане на пазара и употреба от Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ), съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ, L 309/1 от 24 ноември 2009 г.) (Регламент (ЕО) № 1107/2009), в оригинални опаковки на производителя или преопаковани от лица, които имат удостоверение за извършване на такава дейност и задължително с етикет на български език.

В същото време се наблюдава тенденция за нелегално внасяне на продукти, които не са преминали през оценка на риска и разрешаване, съгласно регулаторните изисквания на Европейския съюз (ЕС) и могат да съдържат непроверени и недеklarирани активни вещества.

По данни, предоставени от БАБХ, Република България ежегодно участва в международната операция Silver Axe, насочена към нелегалния внос и разпространение на пестициди, която се координира от Европол и се подкрепя от Службата за интелектуална собственост на Европейския съюз (EUIPO), Европейската служба за борба с измамите (OLAF), DG SANTE на Европейската комисия, Европейската асоциация за защита на културите (ЕСРА) и StopLife Europe. В рамките на международната операция, съобразно своите функции и правомощия участват Агенция „Митници“, Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“.

За 2021 г. в рамките на Silver Axe VI и в следващите месеци в резултат на съвместните действия на БАБХ, Агенция „Митници“, Министерството на вътрешните

работи и Държавна агенция „Национална сигурност“ са задържани на територията на страната и на граничните пунктове общо 14 300 литра и 345 килограма продукти за растителна защита, които не отговарят на изискванията на нормативната уредба. За 2022 г. са задържани 5 000 литра препарат, съдържащ активно вещество на продукт за растителна защита, а през 2023 г. – 56 384 литра незаконни ПРЗ са иззети и възбранени в рамките на международна операция Silver Axe VIII.

Това води до необратими поражения на третираните с тях земеделски култури и трайното отлагане на опасни вещества в почвата и водите (свързано с прилагането на хоризонтални мерки за опазване на околната среда). Поради неясния си произход, тези продукти представляват сериозен риск за човешкото здраве и живот, тъй като за тяхното неутрализиране не може да се приложи адекватен антидот. Предвидените в Закона за защита на растенията (ЗЗР) административни санкции са недостатъчно ефективни, като практиката показва, че дори да бъдат налагани такива, актовете по тяхното налагане се обжалват, а глобите не могат да бъдат събрани. В резултат на това административните санкции нямат целения възпиращ ефект срещу нарушителите.

Необходимо е да се предвиди допълнение на чл. 350а НК с цел подобряване на ефективността за противодействие на нелегалния внос и разпространението на фалшиви продукти за растителна защита, забранени за употреба в ЕС и в Република България, поради съдържанието на забранени субстанции и опасността им както за здравето на хората, така и за животните, пчелите и не на последно място, дългосрочните негативни последици за околната среда, в т.ч. почви, води и въздух.

Очакваните резултати от приемането на проекта са свързани с пълното въвеждане на изискванията на Директива 2011/93/ЕС и прекратяване на процедура за нарушение № 2019/2136, отстраняване на допуснати технически грешки и неправилно преномериране в текстове, със ЗИД на НК, обн., ДВ, бр. 84 от 2023 г. и ДВ, бр. 92 от 2002 г. и както и осигуряване на по-добра наказателноправна защита срещу деяния, свързани с производството и предлагането на пазара на продукти за растителна защита, които не са разрешени в страната, както и пренасянето им през границата.

• **Четвъртата група предложения, предвидени в § 17**, с които се предлага изменение и допълнение на НПК са продиктувани от необходимостта за осигуряване на пълното транспонирането на чл. 5, пар. 3; чл. 20, б. „б“; чл. 23, пар. 2, б. „а“, „б“ и „в“ от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета и закриване на образуваната от Европейската комисия процедура за нарушение № 2016/0023, която е на етап мотивирано становище - последният етап преди сезиране на Съда на ЕС.

Ръководен от основните положения на политиката в полза на жертвите на престъпления, българският законодател прие изменения и допълнения в НПК, обн., ДВ, бр. 48 от 2023 г., с чиито преходни и заключителни разпоредби беше изменен и допълнен Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП). С измененията и допълненията в НПК и ЗПФКПП в българското законодателство бяха въведени изискванията на Директивата, като не бяха приети предложените от Министерския съвет изменения и допълнения във връзка с транспонирането на чл. 5, пар. 3; чл. 20, б. „б“; чл. 23, пар. 2, б. „а“, „б“ и „в“ от Директивата.

Целта на предложените промени е да бъдат осигурени допълнително мерки за защита на пострадалите в съответствие с изискванията на Директива 2012/29/ЕС, които да доведат до намаляване на риска от вторично и повторно виктимизиране и до по-адекватна подкрепа, съобразена с нуждите на пострадалия и неговите близки.

Предлага се ограничаване на възможността за провеждането на повторен разпит на пострадалия като свидетел, което цели да намали ненужния стрес, причинен в резултат на

многократното преживяване на последиците от извършеното престъпно деяние. По този начин броят на разпитите на жертвите се свежда до минимум, а повторен разпит може да се извърши само доколкото това е абсолютно необходимо за целите на разследването.

В зависимост от конкретните потребности на лицето разпитът следва да се проведе в специално оборудвано за тази цел помещение, в присъствието на педагог или психолог, както и от един и същ разследващ орган, ако е необходим повторен разпит. Тези мерки могат да се приложат, доколкото няма да затруднят сериозно хода на наказателното производство.

В съответствие с основните принципи на НПК (чл. 21) в предложените допълнения се предвижда, когато лицето, което е подало сигнала за извършено престъпление, е чужд гражданин и не владее български език, да има право на превод на разбираем за него език на писменото потвърждение за получаването на подаденото съобщение.

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 14 дни предвид образувателните наказателни процедури от Европейската комисия. Предвижда се по изключение по-кратък срок за провеждането на обществени консултации, поради необходимостта да се предприемат спешни мерки от страна на Република България за изпълнение на задълженията, които произтичат от правото на ЕС, в противен случай ЕК ще сезира Съда на Европейския Съюз за неправилно прилагане правото на Съюза от страна на България и предяви иск по чл. 258 за налагане на финансови санкции в съответствие с член 260, параграф 3 от ДФЕС. 3.